

מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים יכולין לעמוד

בפרשת נצבים יש מ' פסוקים לנצ"ו סימן.

ויתבאר בע"ה דמסכת ברכות (דף ל"ד:) אמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין נדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר בישיבה (נ"ו י"ט) שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב.

ובשפת אמת (ליקוטים לחודש אלול) כתב בשם חידושי הרי"ם כי למה הוצרך משה רבינו ע"ה להיות מ' יום שניים הלא כבר למד מקודם מ' יום, ותירץ כי במקום שבעלי תשובה עומדין נדיקים גמורים אינם עומדין, אם כן ה"י תורה זו באופן אחר לבעלי תשובה לא כמו שה"י מקודם נדיקים גמורים עכ"ל.

ולכן נמסר מ' פסוקים בפרשת נצבים פרשת התשובה, דמקום שבעלי התשובה עומדים נדיקים גמורים אינם עומדין, ומה"ט הוצרך מ"ר להיות בשמים מ' ימים שניות לקבל התורה בצחינת בע"מ.

והסימן למ' הוא תיבת לנצ"ו, דהטור באו"מ (סימן קט"ו) כתב שתשובה הוא מצינה דכתיב בישיבה (ו' י') השמן לב העם הזה ואזינו הכבד ועיניו השע, פן יראה צעיניו וצאניו ישמע ולצבו יצין ושז ורפא לו, הרי שהצינה מציאה לידי תשובה, ולכן הסימן למ' הוא לנצ"ו שמורה על תשובה כמו"ש ולצבו יצין ושז ורפא לו.

תשובה מעולה הוא כשגם בניו מתעוררים לתשובה

בספר תורת יוסף על מסורת איתא, מחניך מלא צי' ב', דין טפכס נשיכס וגרף אשר בקרב מחניך (כ"ט י') ואידך בפרשת כי תלא (כ"ג ט"ו) והיה מחניך קדוש.

ויתבאר בע"ה דהרה"ק מהרי"ד מצעלו זי"ע כתב בפרשת עקב שתשובה מעולה הוא אם תשובתו עושה רושם כל כך עד שגם בניו מתעוררים ע"י תשובתו ע"כ, ואולי י"ל דזה כוונת חז"ל דמסכת כתובות (דף ק"ג.) בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך, ולדרכיני י"ל דרבי צודאי שב בתשובה שלימה קודם פטירתו, אבל זה יכולים לידע מצניו אם גם הם נתעוררו בתשובה, וז"ש לבניי אני צריך דמצניי אדע אם תשובתי הוא תשובה כהוגן.

ובזוה"ק (ל') איתא איש ואשה שכינה שזכו שרויה ציניהם אותיות י"ה, ובהולד להם בן ובת נשלם גם ו"ה, הרי כי ו"ה מרמזים על בן ובת, וז"ש תשובה תשז ו"ה, תשובה מעולה הוא אם גם בניו שגרמזין באתון ו"ה מטיבין מעשיהם.

וזאת תורת המסורה והיה מחניך קדוש היינו שישב בתשובה, אבל מנא ידע שעשה תשובה שלימה כהוגן, לזה אמר אתם נצבים היום כולכם לפני ה"א וגו' טפכס נשיכס וגרף אשר בקרב מחניך, אם גם טפכס ונשיכס נצבים לפני ה"א מזה מדעו שהתשובה היתה תשובה שלימה.

נאנס ולא עשה מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה

כי המצוה הזאת אשר אנכי מנוך היום לא נפלאה הוא ולא רחוקה הוא ממך וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד צפוך וכלצבך לעשותו (ל' י"א י"ד) ויל"ד דהיה די באומרו כי קרוב אליך הדבר מאד לעשותו ולמה פרט צפוך וכלצבך לעשותו.

וי"ל דבספר משנה למלך להרה"ק ר' אלעזר ריישער זי"ע הקשה איך אפשר לומר שהמצוה אינו רחוקה, הלא חלוון לתכלת היה קשה מאד אפילו בזמן התלמוד להשיגו וכש"כ עתה, וכן מצוה ד' מינים [בזמנו] היה קשה מאד להשיגו עד שלפעמים היה רק אחרוג אחד בכל העיר, וכן פרה אדומה כמה קשה היה להשיגו, ואיך אפשר לומר שהמצוה לא נפלאה הוא ולא רחוקה.

ותירץ דדבר גשמי הנמוך לאדם אם אינו יכול להשיגו הוא גורמות מחלת לב ותוחלת ממושכה, ורק אם משיגו בפועל יש לו ממנו הנאה, לא כן מצוה התורה תיכף בעת שמתחיל להכין למצוה מתחיל תיכף שכל המצוה, ואף אם לא תכלית לקיימה בפועל מקבל שכר, דחישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו כאילו עשה עכ"ל.

ויש להביא ראיה מר"ה או סוכות שחל בשבת שאסרו חז"ל לתקוע בשבת וכן אסרו לולב בשבת, וכן פורים שחל בשבת אסור בקריאת המגילה, ומ"מ סגולת המצוה מושפע לו אפילו אינו מקיימה בפועל, כי חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו כאילו עשה.

וז"ש כי המצוה הזאת אשר אנכי מנוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד, אפילו אם לא תכלית לעשות המצוה בפועל נחשב הכנה להמצוה כאילו עשה בפועל, והראיה, צפוך מן מצוה שופר שהוא צפה, וכן מצוה קריאת המגילה שהוא צפה, וכלצבך מן מצוה לולב שהוא מרמז על הלז כמו שרמזו לולב הם אתון לו לב לעשותו, שאף שחז"ל אסרו לתקוע בשופר בשבת וליקח לולב ולקרית המגילה, מ"מ השבת משפיע סגולת המצוה בלי לעשותו בפועל ולא יחסר כלום מהשפעות המצוה, כן הוא בכל המצוה, ולכן מוזכר התורה צפוך וכלצבך לעשותו שרמזו על מצוה שופר לולב ומגילה שמשפיע סגולת המצוה אף אם אינו מקיימה בפועל.

פרשת וילך

בני ישראל קרוים בנים למקום מחמת עניויות

ה' אלהיך הוא עזר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשם יהושע הוא עזר לפניך כאשר דבר ה' (ל"א ג') וכתב בעל הטורים הפסוק מתחיל ומסיים בה', לומר שהקצ"ה הולך לפני ישראל ולאחריהם.

וי"ל עוד בזה, דבשל"ה הקדוש (לך לך) איתא, שלכן נקרא א"י ארץ כנען מלשון הכנעה כמו"ש צהלים (ל"ז י"א) וענוים י"רשו ארץ, דלזכות לארץ ישראל נריכין ענוה והכנעה עכ"ד, וזנועים מגדים (כי תשא) כתב שענוי ושוכני ארץ יקראו בשם בנים, אבל המתגאה לא יקרא עוד שמו בן כי אם עבד.

ולזה הקרא מתחיל ומסיים בשם הוי"ה דצ"פ הוי"ה עולה צ"ן, וה' אלהיך הוא עזר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשם, לפי שאתם ענוים אתם נקראים בן וראוים לא"י.

מתחילין לומר סליחות במוצש"ק

דשבת הוא מעין א"י והוה תשובה באותו מקום.

בשור"ע או"ח (תקפ"א ס"א) כתב הרמ"א ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ראש השנה, ואם חל ראש השנה ביום ב' או ג' מתחילין מיום א' שזו שלפניו, והטעם שקצו תמיד ליום הראשון שזו כתב במ"צ (סימן תקפ"א סק"ו) כדי שיהיה יום מסוים להתחלה.

ויש ליתן טעם לאותן שאומרים סליחות במוצ"ש, דבתפארת יונתן ביאר הקרא (ל' ה') והביא ה' אלוהיך אל הארץ וגו' והטיבך והרבך מאבותיך, כי ישראל חטאו בא"י והיכי דמי בעל תשובה באותו מקום, ולכן אמר הפסוק שיצאו לא"י ואח"כ ישובו והוה באותו מקום, וכעין זה כתב החת"ס דדרשה (ז"ך אלול תק"פ עמוד שמ"ג) והוסיף שהיו שחטאו בצחינת וכלל ושבע ודשן, לכן הקצ"ה ממניא לישראל כל טוב שהיה להם בשעת החטא והוה באותו גדולה שהיה להם בא"י, ולכן אמרה תורה והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשמה והיטבך בכל טוב, ויהיה תשובה באותו מקום ובאותו מנצ.

והנה קדושת השבת הוא מעין קדושת ארץ ישראל, וזמירות ומירת הארץ מהרה"ז מקאמארגע ז"ל כתב רמז ע"ו, דא"י הוא ארץ זבת חלב ודבש, וס"ת זב"ת חלב ודבש הוא שב"ת, ואולי זה הרמז בתיבת שבת, שב"ת צ"ו תש"ב, דאם עושה תשובה בשבת שיש בה קדושת א"י הוה תשובה באותה מקום, ולכן יש אומרים סליחות

במוצ"ש, דקדושת השבת הוא מעין קדושת א"י והוה תשובה בצחינת א"י באותו מקום שחטאו בא"י.

ולאותן שאומרים סליחות באשמורת הצוקר נמי י"ל שהוא כמו שהם בא"י, דמסכת ברכות (דף ת.) אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בצבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוה"ל לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשבי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו, וכתב המהרש"א דבמסכת מגילה (דף כ"ט.) אמרו עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שצבל שיקצו בא"י, ואהנו להו דקדימו וחשיכו ובי כנישתא צבל ה"ל כאלו הם על האדמה שהרי יקצו לעתיד שם בא"י, ולכן מקדמים לבית כנישתא באשמורת הצוקר לומר סליחות, והוה כאילו הם בא"י כדברי המהרש"א והוה תשובה באותו מקום.

ע"י אחדות נקראים בנים למקום ומהני תשובה

בסליחות אנו אומרים אל מלך יושב על כסא רחמים מתנהג בחסידות, ובקף החיים (סימן מ"ח) כתב שיש לומר אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות צו', בפור וירכב על כרו"צ עכ"ד.

ואולי יבאר טעם לומר אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות שרומז לכרוב, דבאמרי אמת (פרשת תרומה) עה"פ (כ"ה י"ח) ועשית שנים כרובים כתב אמאי לא כתיב שני כרובים, אולם כתיב ופניהם איש אל אחיו, הכרובים היו פרטוף אדם, ואיתא בשם שאין פרטופיהן שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה והוה שנים כרובים, אבל ופניהם איש אל אחיו באחדות עכ"ד, ואפשר שמה"ט היו הכרובים על הארון שרומז לתורה, דלתורה נריכין אחדות כמו"ש רש"י בפרשת יתרו (י"ט ז') עה"פ ויחן שם ישראל נגד ההר, כאיש אחד בלב אחד, וכרובים מורה אחדות.

ובבני יששכר לשבת (מאמר ט' אות ו') הקשה איך מהני תשובה הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחיל, ותיירך דישראל נקראו בנים למקום ואז שמחל על כבודו מחיל, ובזהלים אמרות טהורות (מזמור קי"ט) עה"פ דבקה לעפר נפשי כתב דרך אם בני הם באחדות נקראים בנים למקום ומהני תשובה.

ולזה יש נוהגין לומר אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות שהוא ר"ת כרו"ב, דאח"כ אומרים מוחל עונות עמו מעביר ראשון ראשון, ומחילת עונות הוא לפי שאז שמחל על כבודו מחיל, ובנים הם מטעם אחדות שלמדין מכרוב.

YONAFRIEDMAN@THEJNET.COM.